

TE **PARE TIAIRAA**
E FAAITE RA I TE FAATERERAA ARII A IEHOVA

Orama o te
faataa ra i te ra'i

TE FAAHANAHANA ra te vea *Te Pare Tiairaa* i te Atua ra o Iehova, te Arii o te ao taatoa. E tamahanahana atoa i te taata na roto i te parau api oaoa fatata te Faatereraa arii a te Atua i te ra'i i te faaore i te ino atoa e te faairi i te fenua ei paradaiso. E faaitoito atoa te reira ia faatupu i te faaroo ia Iesu Mesia tei pohe ia nehenehe tatou e fana'o i te ora mure ore. Te faatere nei oia ei Arii o te Faatereraa arii a te Atua. Mai 1879 mai te piaraahia teie vea e e ere i te papai poritita. O te mana'o o te Bibilia tei haafauaahia i roto.

E ere teie papai i te mea hoo.
E tuhaa te reira no te hoê ohipa haapiiraa Bibilia na te ao atoa nei e turuhia ra e te mau ô horoa noa.
No te mau ô horoa noa, a hi'o i nia www.jw.org/ty.

Aita ana'e i faahitihia te huriraa Bibilia, no roto mai ia te mau irava i *Te Bibilia Mo'a ra* ma te tahi mau faatanoraa i te tapao o te toparaa reo.

E hinaaro anei oe e ite atu â aore ra te hoê haapiiraa Bibilia tamoni ore?

A hi'o i nia www.jw.org/ty aore ra a haponu mai i ta oe parau aniraa:

The Watchtower (ISSN 0043-1087) Issue 16 November 2016 is published monthly with an additional issue published in January, March, May, July, September, and November by Watchtower Bible and Tract Society of New York, Inc.; L. Weaver, Jr., President; G. F. Simonis, Secretary-Treasurer; 1000 Red Mills Road, Wallkill, NY 12589-3299. © 2016 Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania. Printed in Japan.

EAHA TO OE MANA'O?

Ia anihia mai oe mai te aha te huru i nia i te ra'i, eaha ta oe e pahono?

O Iesu te nehenehe e faaite mai, ua na ô hoi o 'na: **“No nia vau.”**—Ioane 8:23.

Te faaite ra teie vea o *Te Pare Tiairaa* i ta Iesu e ta to 'na Metua i parau no nia i te ra'i.

Orama o te faataa ra i te ra'i

Uiraa no nia i te ra'i 3

Orama no nia i tei ora ra i te ra'i 4

OIA ATOA

Haapiiraa no ô mai i te mau manu 8

Lefèvre d'Étapes: Ua hinaaro ia ite te taata riiirii i te Parau a te Atua 10

Aamu

Fariiraa i te parau mau Bibilia noa 'tu aita to 'u na rima 13

Eaha ta te Bibilia e parau ra? 16

A TAIÔ Â I NIA I TE INTERNET

EAHA TA TE BIBILIA E HAAPII MAU RA?

Te mau varua—To ratou mana i nia ia tatou?

(A pata i nia PIAHIA > BUKA E BUKA RAIRAI)

UIRAA NO NIA I TE RA'I

Ua uiui a'ena anei oe no nia i te ra'i e no nia i tei ora ra i reira? Mai te peu e e, e ere o oe ana'e. Ua rau te mana'o. No vetahi, o te tupuna te tia ia faaturahia te ora ra i te ra'i. No te tahi pae, e vahi hau mau teie i te melahi e te taata maitai tei pohe. E no te tahi atu, e hanere mirioni atua te parahi ra i reira.

E rave rahi te aimârô ra eita e nehenehe e ite atu â no nia i te ra'i, aita hoi hoê a'e taata no te ra'i mai o te nehenehe e faaite mai. Ua hape râ tera mana'o. Ua ora Iesu Mesia i te ra'i hou a pou mai ai i te fenua. Ua parau tia roa 'tu oia i te mau tia haapaoraa i to 'na ra tau: "I pou mai nei hoi au mai te ra'i mai e haapao i to tei tonono mai ia 'u nei hinaaro, eiaha to 'u iho hinaaro." Ua faaite Iesu i te hoê haamaramaramaraa a parau ai i ta 'na mau aposetolo: "E rave rahi te parahiraa mau i te fare o tau Metua ra."—Ioane 6:38; 14:2.

O vai to Iesu Metua? O te Atua, o Iehova to 'na i'oa e tei te ra'i to 'na parahiraa. (Salamo

83:18) No reira, o te Atua Iehova e o Iesu Mesia te nehenehe e faataa maitai a'e i te ao itea ore. O ta raua ia i rave maoti te mau orama faahiahia mau ta raua i horoa i te feia taiva ore.

I to muri nei tumu parau, e ite oe i te tahi mau irava Bibilia o te faataa i ta te taata i ite i roto i te mau orama. A hi'opoa 'i i te reira, a haamana'o e ere te ra'i mai te ao taata nei hamanihia e te mau mea o ta tatou e ite e e tapea. Ua faaohi-pa te Atua i te mau orama ia taa ia tatou mai te aha te ra'i. Ahani aita o 'na i na reira, eita tatou e taa. E tauturu ia te mau orama ia oe ia taa i tei parahi ra i te ra'i.

ORAMA NO NIA I TEI ORA RA I TE RA'I

Te faataa ra te Bibilia e rave rahi orama faahiahia ia nehenehe tatou e feruri i to te ra'i itea ore. A hi'opoa maite na i te reira. Noa 'tu e faahoho'araa noa vetahi tuhaa o te mau orama, e tauturu te reira ia oe ia feruri no nia i tei ora ra i te ra'i e ia taa i ta ratou e rave ra no oe.

O IEHOVA TE ATUA TEITEI

“E terono tei faatiahia i nia i te ra'i, e te parahi ra te hoê i nia iho i taua terono ra. E o tei parahi i nia iho i taua terono ra, mai te isephe ra, e te ofai adama ra, te huru; e i haaatihia taua terono ra i te anuanua, mai te semaradi-no ra te huru.”—Apokalupo 4:2, 3.

“Ua ati a'era oia i te anaana. Mai te huru o te anuanua e vai i roto i te ata i te mahana ūa nei, o te huru ia o te anaana e ati noa 'e. O te huru ra teie o te anaana o Iehova.”—Ezekiela 1:27, 28.

Ua horoahia teie na orama i te aposetolo Ioane e i te peropheta Ezekielia. Te faataa ra te reira i te hanahana o te Atua teitei ra o Iehova maoti te mau mea ta tatou i matau: te ofai maitatai anaana, te hoê anuanua e te hanahana o te hoê terono. Te auraa ia e mea nehenehe mau e te hau to reira ana'e Iehova.

Te tuea ra teie faataaraa o te Atua i ta te papai salamo: “E rahi hoi Iehova, e ia rahi hoi te haamaitai ia 'na; e ia rahi hoi to 'na māta'uraahia i te mau

atua atoa ra! Te mau atua atoa o te mau etene, idolo faufaa ore ia: area o Iehova na 'na i hamani i te mau ra'i ra. Te tura e te mana tei mua i tana aro. Te puai e te nehenehe tei to 'na ra ia vahi mo'a.” —Salamo 96:4-6.

Noa 'tu o Iehova te Atua teitei, te ani mai ra o 'na ia haafatata 'tu ia 'na na roto i te pure ma te haapapu e e faaroo mai o 'na. (Salamo 65:2) Te here e te haapao rahi mai ra te Atua. No reira te aposetolo Ioane i papai ma te tiaturi: “E aroha hoi te Atua.” —Ioane 1, 4:8.

TEI TE ATUA RA IESU

“Ī a'era [te pīpī Kerisetiano ra o Setephano] i te Varua Maitai, e hi'o tamau maite atura i nia i te ra'i, e ite atura i te hanahana o te Atua, e ia Iesu i te tia-maite-raa i te rima atau o te Atua ra. Ua na ô a'era oia, Inaha, te ite atura vau i te ra'i, ua vevetehia, e te Tamaiti a te taa-ta i te tiaraa i te rima atau o te Atua ra.”—Ohipa 7:55, 56.

Hou Setephano a ite ai i tera orama, ua haapohehiahia Iesu. I teie nei, te paraparau ra Setephano i te

mau aratai ati Iuda, te feia iho tei turai i te tahi atu ia haapohe ia Iesu. Ua haapapu te orama e ua faatihia mai Iesu i te ora e ua fana’o i te hanahana. Ua papai te aposetolo Paulo no nia i te reira: “A faatia ’i [Iehova] ia [Iesu] mai te pohe maira, e i haaparahi ihora ia ’na i to ’na iho rima atu i te basileia ra i te ao; i nia ê roa i te mau arii, e te feia mana, e te puai, e te rahi, e te mau i’oa atoa i faahitihia nei, eiaha i teie nei ao ana’e ra, i te ao atoa râ a muri atu.”—Ephesia 1:20, 21.

Te faataa ra te mau Papai i te tiaraa teitei o Iesu. E faaite atoa mai râ te reira e mai ia Iehova, te haapao rahi ra Iesu i te taata. I to ’na taviniraa i te fenua, ua faaora Iesu i tei ma’ihia e i te feia hapepa e ua faatia faahou mai i te taata pohe. E ma to ’na tusia, ua faaite o ’na i to ’na here rahi no te Atua e no te taata. (Ephesia 2:4, 5) I te rima atu o te Atua, fatata Iesu i te faatere mai e i te haamaitai rahi mai i te huitaata faaroo i te mau vahi atoa.

TE MAU MELAHI O TE TAVINI RA I TE ATUA

“Te hi’o ra vau [te peropheta Daniela], e haamauhia ihora te mau terono e ua parahi

maira To te mau mahana tahito ra [Iehova], . . . e ua tausani hoi te tausaniraa i te taviniraa ia ’na ra, e ua ahuru hoi te tausaniraa i te manotini i te tiaraa i mua i tana aro.”—Daniela 7: 9, 10.

I roto i teie orama o te ra’i, ua ite Daniela e rave rahi roa melahi, eiaha noa hoê. Auê ia orama faahiahia mau! E varua hanahana, maramarama e te puai te mau melahi. Te vai ra i roto ia ratou te seraphi e te kerubi. Te faahiti ra te Bibilia i te mau melahi hau atu i te 250 taime.

E ere te melahi i te taata tei ora na i te fenua. Ua poiete te Atua ia ratou na mua roa ’e i te taata. Ua ite te mau melahi a poietehia ’i te fenua e ua pii noa ratou i te oaoa.—Ioba 38:4-7.

Te tahi ravea e tavini ai ratou i te Atua maoti ia te ohipa faufaa roa ’e i te fenua: te faaiteraa i te parau api oaoa o te Faatereraa arii a te Atua. (Mataio 24:14) E ua faaitehia ta ratou tuhaa i roto i te hoê orama a te aposetolo Ioane o tei papai: “Hi’o atura vau i te hoê melahi i te maueraa na ropu i te reva nei: ma te evanelia e tia i te vairaa ra ei pororaa ’tu i te feia e parahi i te ao nei ra, i te mau fenua

atoa, e te mau opu atoa, e te mau reo atoa, e te mau nunaa atoa.” (Apokalupo 14:6) Aita te mau melahi e paraparau i te taata mai ta ratou i rave i te tahi taime i na mua ’e. Te tauturu nei râ ratou ma te aratai i te feia e poro ra i te parau apî oaoa i te feia aau farii e tano.

SATANI O TE HAAVARE RA E MIRIONI TAATA

“E tama’i tei nia i te ra’i: O Mihaela [Iesu Mesia] e ta ’na ra mau melahi tama’i atura i te teni; e ua tama’i maira te teni e ta ’na ra mau melahi. Aore râ i riro te re ia ratou; e aore roa ’tura o ratou e parahiraa i nia i te ra’i. Hurihia ’tura hoi te teni rahi i rapae, o taua ophi tahi-to ra ia, o tei parauhia o te diabololo ra, e o Satani hoi, o tei haavare i to te ao atoa nei; i hurihia oia i rapae i nia iho i te fenua nei, e ta ’na mau melahi atoa ua huri-atoa-hia i rapae.”—Apokalupo 12:7-9.

Aita te hau i vai noa i te ra’i. I te omuaraa roa o te tuatapaparaa, ua orure hau te hoê melahi ia Iehova. Ua hinaaro teie melahi ia haamorihia o ’na, riro mai nei ia oia Satani, o “Patoi” te auraa. I muri iho, ua pee atoa te tahi atu mau melahi i ta ’na orureraa hau e ua piihia ratou te mau demoni. Te patoi roa nei teie mau melahi ino ia Iehova e ua

faaatea ê ratou i te rahiraa o te taata i te aratairaa i te here a Iehova.

Mea ino mau Satani e ta ’na mau demoni. E enemi ratou no te huitaata e o ratou te tumu o te mau iui e rave rahi. A hi’o na, ua haapohe Satani i te nânâ e te mau tavini a te taata taiva ore o Ioba. Ua haapohe atoa i na ahuru tamarii a Ioba na roto i te hoê “mata’i u’ana” o tei vavahi i te fare to reira ratou. I muri iho, tairi atura Satani ia Ioba i te “ma’i mai te tapua’e avae e tae noa a’era i te tupuai upoo.”—Ioba 1:7-19; 2:7.

Fatata roa râ aita faahou Satani. Ua hurihia mai o ’na i nia i te fenua e ua ite o ’na e “maa taime pototo to ’na e toe nei.” (Apokalupo 12:12) E haamou-roa-hia Satani. Auê ia parau apî oaoa!

TE FEIA NO TE FENUA ’TU

“Ua hoo oe [Iesu] ia matou ei taata no te Atua, i to oe iho na toto, no roto i te mau opu atoa, e te mau reo atoa, e te mau nunaa atoa e te mau fenua atoa; e ua faairi oe ia matou ei hui arii, e ei tahu’a na to matou Atua, e e riro ia matou te hau i teie nei ao.”—Apokalupo 5:9, 10.

Mai ia Iesu i faatiahia mai no te ora i te ra’i, e na reira-atoa-hia te tahi atu. Ua parau Iesu i ta ’na mau aposetolo taiva ore: “Te haere nei au e haa-

EIAHA E MĀTA’U I TE DEMONI

Mai te feia tei mau i te fifi auri, e mirioni taata tei mau i roto i te mau peu tahutahu e te māta’u nei i te varua ino. Te mana’o nei ratou e e paruru te tahi mau tao’a ia ratou. Aita râ e faufaa ia na reira atoa oe. Te haapapu mai ra hoi te Bibilia: “Te hi’o nei te mata o lehova i to te ao atoa nei, ia horoa mai oia i te etaeta i te feia i tia te aau ia ’na.” (Paralei-

pomeno 2, 16:9) Mea puai roa ’e te Atua mau lehova ia Satani. A tiaturi ia ’na e e paruru mai o ’na.

Ia paruru mai lehova, mea faufaa ia haapii oe eaha ta ’na e au a rave atu ai i te reira. I te senekele matamua, ua haaputu te mau Kerisetiano no Ephesia i ta ratou mau buka tahutahu atoa e ua tutui atu. (Ohipa 19: 19, 20) Ia paruru mai te Atua, e

titauhia ia ia faarue atoa oe i te mau tao’a e buka tahutahu e te mau mea atoa taahia i te mau peu demoni.

Te parau ra te Bibilia: “E auraro atu outou i te Atua. E patoi atu i te diabololo, e na ’na e mau e ê atu.” (Iakobo 4:7) Ia auraro oe ia lehova ma te faaroo e te tavini ia ’na, eita Satani e ta ’na mau demoni e mana mai i nia ia oe.

maitai i te hoê vahi no outou. E ua oti ana'e . . . e ho'i mai au e aratai ia outou i o 'u ra; ei reira atoa outou i te vahi e parahihia e au ra."—Ioane 14:2, 3.

E haere ratou i te ra'i no te apiti ia Iesu i roto i te Faatereraa arii o te faatere e te haamaitai i te huitaata. Teie te Faatereraa arii, aore ra hau, ta Iesu i parau i ta 'na mau pîpî ia pure: "E to matou Metua i te ao ra, ia raa to oe i'oa. Ia tae to oe ra hau. Ia haapaohia to oe hinaaro i te fenua nei, mai tei te ao atoa na."—Mataio 6:9, 10.

EAHA TE RAVEHIA I TE RA'I?

"Ua faaroo atura vau [te aposetolo Ioane] i te hoê reo rahi no te ra'i maira, i te na ôraa mai e, Inaha tei ô te taata ra te sekene o te Atua, . . . na te Atua e horoi i to ratou roimata atoa; e e ore roa te pohe, e te oto, e te mihi, e te mauui, e ore atoa ia, no te mea ua mou te mau mea tahito ra."—Apokalupo 21:3, 4.

Te faataa ra teie orama i te taima e ohipa 'i te Faatereraa arii a te Atua, oia hoi o Iesu e te feia hoohia mai no te fenua. E haamou te reira i te faatereraa a Satani a faariro atu ai i te fenua ei paradaiso. E ore roa te mau mea e mauui e e oto ai te huitaata. E mou atoa te pohe.

Eaha te tupu no na miria taata tei pohe e te ore e tia faahou i te ra'i? E ora ratou e a muri noa 'tu i roto i te paradaiso i nia i te fenua.—Luka 23:43. ■

Te haapapu mai ra teie mau orama e te herehia e te haapao-maitai-hia ra tatou e te Atua lehova, ta 'na Tama-iti ra o Iesu Mesia, te mau melahi taiva ore e te feia hoohia mai no te fenua. No te ite atu â i ta ratou e rave, a tauaparau na e te mau Ite no lehova aore ra a haere i nia i ta matou reni Internet www.jw.org/ty e a rave mai i te buka *Eaha ta te Bibilia e haapii mau ra?*

Haapiiraa no ǒ mai i te mau manu

“A ui na râ i . . . te mau manu o te reva nei, e na te reira e faaite mai ia oe; o vai te ore i ite i taua mau mea ra e na te rima o te Atua teie i rave?”—Ioba 12:7, 9.

Heside

HAU atu i te 3 000 matahiti a’enei, ua taa i te paterareha Ioba e mea rahi ta te mau manu o te reva e haapii mai ra no nia i ta te Atua e rave nei. Ua tano maitai atoa râ to ratou huru taa ê no te mau faahoho’araa. I roto i te Bibilia, ua faahitihia te manu e rave rahi taime. E haapiiraa faufaa mau te huti mai no nia i te oraraa e to tatou auhoaraa e te Atua. Teie te tahi mau hi’oraa.

TE VAHI OFAARAA A TE ZEPHURA

Ua matau te feia no Ierusalemia i te mau zephura o te faanaho pinepine i ta ratou ofaaraa i raro noa mai i te mau tafare. Ua na reira vetahi i te hiero a Solomona. E haere paha teie mau manu e ofaa i ǒ i te mau matahiti atoa no te mea e vahi hau teie no te haapao i ta ratou fanau’a.

Ua papai te hoê tamaiti a Kora i te Salamo 84. A tavini ai i te hiero hoê hebedoma i te mau ono ava’e atoa, ua ite oia i teie mau ofaaraa i te hiero. Ua hinaaro o ’na e riro mai te zephura o te noho tamau ra i te fare o Iehova i parau o ’na: “E mea popou rahi to oe ra mau tiahapa, e Iehova sabaota. Te hinaaro nei tau aau, te nounou nei, i te mau hezere o Iehova. . . . Ua noaa hoi i te zephura te fare no ’na, e i te opea te ofaaraa no ’na iho, ei fanauraa i to ’na ra pinia, ta oe ra mau fata, e Iehova sabaota, e tau arii, e tau Atua hoi.” (Salamo

84:1-3) Te hinaaro e te mauruuru atoa ra anei tatou e ta tatou tamarii i te putuputu tamau e te nuaa o te Atua?—Salamo 26:8, 12.

UA ITE TE HESIDE I TO ’NA TAU

Ua papai te peropheta Ieremia: “Ua ite hoi te heside o te ra’i ra i to ’na mau tau.” Ua matau maitai Ieremia i te taime e tae mai ai te mau heside i te Fenua tãpũhia. I te tau uaraa tiare, ua taiohia hau atu i te 300 000 heside uouo ia rere mai Afrika mai no te haere i Europa ma te na nia ’tu i te peho o Ioridana. Ua ite iho â teie mau manu e ua tae te taime no te ho’i i te vahi veavea. Mai te tahi atu mau manu, ua ite iho â ratou i te taime o “to ratou haerea mai.”—Ieremia 8:7.

“Ua ite iho â te mau manu afea e tau ai i te fenua, tera te mea faahiahia,” o ta te hoê buka no nia i te mau manu ia i parau. (*Collins Atlas of Bird Migration*) Ua horoa te Atua ra o Iehova i te paari i te mau manu no te ite i te tau e tau ai i te fenua. Ua horoa râ o ’na i te taata i te aravihi no te haroaroa i te mau tau. (Luka 12:54-56) Taa ê atu i te heside, e titauhia te ite i te Atua ia taa i te taata te auraa o te mau tupuraa i to tatou tau. Aita te mau Iseraela i te tau o Ieremia i tãu’a i taua mau tapao ra. E ua faataa te Atua eaha mau

Aeto

Moa e tā 'na fanau'a

Zephura

te fifi: “Ua faarue ratou i te parau a Iehova, e te paari ra, eaha to roto ia ratou?”—Ieremia 8:9.

I teie mahana, mea rahi te haapapuraa e te ora nei tatou i ta te Bibilia e parau ra te “anotau hopea.” (Timoteo 2, 3:1-5) E pee anei oe i te hi'oraa o te heside ma te haapao i 'te tau'?

E HI'O ATEA TE AETO

Te faahiti ra te Bibilia i te aeto e rave rahi taima e ua matau te feia o te Fenua tāpūhia i te ite i tera manu faahiahia. Mai to 'na ofaaraa i nia a'e i te mau mato topatarere, 'e tia i o 'na i te maa.' Te parau atoa ra te Bibilia e “e ite to 'na mata i te maa i te atea ê ra.” (Ioba 39:27-29) E tae roa i te aeto ia ite i te hoê rapiti hoê kilometa i te atea.

Mai te aeto o te 'ite atea,' e nehenehe Iehova e ite atea i te a muri a'e. No reira te Atua ra o Iehova i parau ai: “I te faaiteraa i te hopea mai te matamua mai â, e mai mutaiho mai â i te faaiteraa i te mau mea aitâ i tupu ra.” (Isaia 46:10) Ma te pee i ta Iehova a'oraa, e faufaahia tatou i to 'na paari e ite.—Isaia 48:17, 18.

Te faahoho'a atoa ra te Bibilia i te feia e tiaturu i te Atua i te aeto: “O te feia râ e tiaturu ia Iehova, e noa ia te etaeta apî; e pee ratou i nia mai tei nia i te pererau o te aeto.” (Isaia 40:31) E faa-

ohipa te aeto i te mata'i veavea no te rere. Ia itehia ia 'na te tahi, e haere o 'na i roto, e hohora i to 'na pererau a faaati noa 'tu ai i tera mata'i ia maraa roa o 'na i nia. Aita ia te aeto e faaohipa noa i to 'na iho puai no te rere atea. Oia atoa no te feia e tiaturu ra ia Iehova, ua papu ia ratou e e horoa mai o 'na i “te mana rahi maitai ra.”—Korinetia 2, 4:7, 8.

“MAI TE MOA E HAAPUTU I TO 'NA FANAU'A”

Tau taima na mua 'e Iesu a pohe ai, ua hi'o o 'na i te oire rahi ati Iuda e ua parau: “A tae hoi oe, e Ierusalem e, e Ierusalem! o tei taparahi i te mau peropheta, e te pehi hoi i te ofai i te feia i tonohia 'tu ia oe na e, e rave rahi to 'u haaputuraa i to tamarii, mai te moa e haaputu i to 'na fanau'a i raro a'e i to 'na pererau ra; aita râ i tia ia outou.”—Mataio 23:37.

Te tahi hinaaro puai e vai ra i roto i te mau manu, o te hinaaro ia e paruru i to ratou fanau'a. E vai ara te mau moa, tei raro hoi te ofaaraa, i te mau mea atâta atoa. Ia ite te hoê moa i te hoê nesa ia rere i nia a'e ia 'na, e faaara o 'na i ta 'na mau fanau'a ma te hoê ta'i puai. E horo ia ratou i raro a'e i to 'na pererau. Ua riro atoa to 'na pererau no ratou ei parururaa i te mahana e te ûa puai. Oia atoa, ua hinaaro Iesu e horoa i te parururaa pae varua i te feia no Ierusalem. I teie mahana, te titau manihini mai ra Iesu ia haere ia 'na ra no te ite i te tamârûraa e te parururaa i te mau fifi e faateimaharaa o te oraraa.—Mataio 11:28, 29.

Mea rahi mau te haapiiraa e huti mai i teie mau manu. A mataitai ai ia ratou, a haamana'o i te mau faahoho'araa Bibilia no nia ia ratou. Ia tauturu te zephura ia oe ia haafaufaa i te vahi haamoriraa a Iehova. Ia tiaturu oe i te Atua o te nehenehe e horoa ia oe te puai no te rere mai te aeto. Mai te fanau'a o te horo i raro a'e i te pererau o te moa, ia haere oe ia Iesu ra no te fana'o i ta 'na paruru. Ia haamana'o te heside ia oe ia vai ara i te auraa o te mau tupuraa na te ao o te faaite i te tau ta tatou e ora nei. ■

Lefèvre d'Étaples

UA HINAARO IA ITE TE TAATA RIIRII I TE PARAU A TE ATUA

I TE hoê Tapatī poipoi i te omuaraa o te mau matahiti 1520, tei te fare pure te mau taata no Meaux, te hoê oire iti i pihai iho ia Paris. Maere roa ratou i ta ratou e faaroo nei. Te taiohia ra te mau Evanelia na roto i to ratou iho reo, te reo Farani, eiaha râ na roto i te reo Latino!

Na Jacques Lefèvre d'Étaples (reo Latino, Jacobus Faber Stapulensis), taata huri Bibilia, i rave i teie ohipa. Ua papai o 'na i te hoê hoa rahi: "Ua ite oe, e tauturu iho â te Atua i te taata riirii e rave rahi ia taa i ta 'na Parau."

I tera tau, ua patoi te Ekalesia Katolika e te feia maimi i te pae faaroo ia faahipa i te mau huriraa Bibilia na roto i te mau reo matauhia. Eaha 'ia tei turai ia Lefèvre ia huri i te Bibilia na roto i te reo Farani? E ua aha o 'na no te tauturu i te taata riirii ia taa i te Parau a te Atua?

TE IMIRAA I TE AURAA MAU O TE MAU PAPAI

Hou a riro mai ai ei taata huri Bibilia, i rave na Lefèvre i te mau maimiraa no te hi'opoa i te tanoraa o te tahi mau buka matauhia i te pae philosophia e i te pae faaroo a pia atu ai i te faataaraa tano a'e. Ua ite pinepine o 'na i roto i teie mau papai tahito i te mau huriraa tano ore e te mau hape ravehia i nia e rave rahi matahiti. I muri iho, ua haamata o 'na i te hi'opoa maitai i te Bibilia faahipahia e te Ekalesia Katolika, te *Vulgate* na roto i te reo Latino.

I muri iho i te hi'opoa-maite-raa i te mau Papai, ua parau o 'na e o 'te haapiiraa noa i te parau

mau no ô mai i te Atua te hopoi mai i te oaoa hau ê.' Ua faaea 'ia Lefèvre i te haapii i te philosophia e ua horoa i to 'na puai atoa no te huri i te Bibilia.

I 1509, ua pia Lefèvre i te hoê buka i reira o 'na i te faaauraa e pae huriraa reo Latino o te buka Salamo,* oia atoa ta 'na iho faatitiaifaroraa o te *Vulgate*. Taa ê atu i te feia maimi i te pae faaroo, ua faaitoito o 'na i te imi i te ravea ohie a'e no te huri i te mau irava Bibilia. Ua ohipa teie huru raveara ta 'na no te huri i te mau Papai i nia i te tahi atu mau aivanaa Bibilia.—A hi'o i te tumu parau tarenihia "Ua pee Martin Luther i te ohipa a Lefèvre."

Fanauhia ei Katolika, ua papu ia Lefèvre e e itehia te tauraa o te ekalesia i te taime noa e haapiihia 'i te mau Papai i te taata atoa ma te tano. E nafea râ te taata riirii e faufaaahia 'i i te mau Papai i te hoê tau mea na roto te reo Latino te rahiraa?

HURIRAA BIBILIA NO TE TAATA ATOA

No to 'na hinaaro rahi i te Parau a te Atua, ua faaoti papu Lefèvre ia fana'o te rahiraa o te taata i te reira. I Tiunu 1523, ua pia o 'na i te hoê huriraa o te mau Evanelia na roto i te reo Farani i roto e piti buka nainai. I te mea hoi mea māmā a'e, e nehenehe te feia riirii e fana'o i te Bibilia. O te afaraa hoi o te tino moni titauhia no te hoo mai i te Bibilia matauhia.

* E itehia i roto i te buka *Quincuplex Psalterium* e pae huriraa o te buka Salamo, oia atoa te hoê tapura o te mau tiaraa i'oa o te Atua tae noa 'tu i na reta Hebera e maha o te i'oa o te Atua.

Oa oa roa te taata i te reira e ua hinaaro mau te mau tane e vahine e taio i ta Iesu mau parau na roto i to ratou iho reo. I roto tau ava'e noa, ua pau na 1 200 buka tei neneihia.

TIARAA ITOITO NO TE BIBILIA

I roto i te omuaraa parau, ua faataa Lefèvre e ua huri o 'na i te mau Evanelia na roto i te reo Farani ia 'papu atoa i te mau mero riirii o te ekalesia i te parau mau mai te feia o te fana'o ra i te reira na roto i te reo Latino.' No te aha râ Lefèvre i hinaaro rahi ai e tauturu i te taata riirii ia ite i ta te Bibilia e haapii ra?

Ua ite maitai Lefèvre i te faahopearaa ino o te mau haapiiraa e mana'o taata i nia i te Ekalesia Katolika. (Mareko 7:7; Kolosa 2:8) E ua papu ia 'na e ua tae i te taima "ia faaite haere" i te Evane-

lia "ma te tano na te ao atoa ia ore te taata ia aratai-faahou-hia e te mau haapiiraa taata."

Ua faaitoito atoa Lefèvre i te faataa i te mau parau tano ore a te feia tei patoi i te huriraa o te Bibilia na roto i te reo Farani. Ua faaite oia i to ratou huru haavare ma te parau: "E nafea ratou e haapii ai i te taata ia pee i ta Iesu Mesia i faaue aita ana'e ratou e hinaaro ia ite e ia taio te feia riirii i te Evanelia o te Atua na roto i to ratou iho reo?"—Roma 10:14.

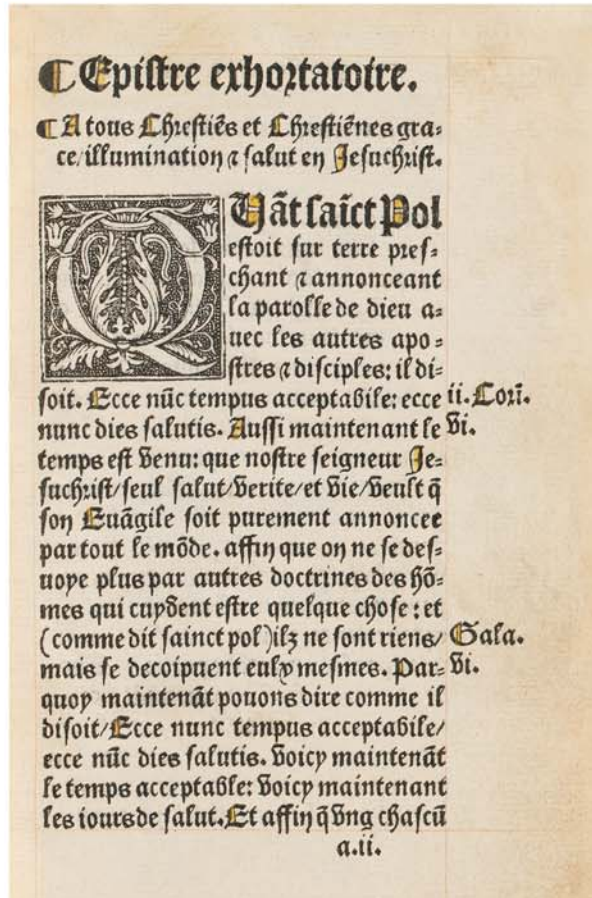
© Bibliothèque nationale de France, Paris

PSALT. VET.		PSALT. CONCIL.		234
Hac subiecta figura 13 (supraposita nomina dei hebraica patent, et quomodo latine et graece vulgo exponi soleant.				
Nomina dei HEBRAICA		LATINE GRAECE.		
1	אֱלֹהִים	EL	Fortis	ισχυρις
2	יְהוָה	ELOHIM	Deus	θεος
3	יְהוִה	ELOHE	Deus	θεος
4	צְבָאוֹת	SEBAOTH	Exercitū	δυναμεισ
5	יְיָ	ELION	Excelsus	υψιστος
6	שׁוֹמֵר יְהוָה אֲשֶׁרֵיִּי	EIEH ASEREIEH	Sum quisq̄	ημεισ
7	יְהוָה אֲדֹנָי	ADONAI	Dominus	κυριος
8	יְהוָה	IA	Dominus	κυριος
9	יְהוָה	IEHVAH	Dominus	κυριος
10	יְהוָה	SADAI	Oipotens	παιροδυναμιοσ
11	יְהוָה	ELOHA	Deus	θεος
12	יְהוָה	SVR	Deus	θεος
13	יְהוָה	ABIR	Deus	θεος

Hęc pro praefinitione. Nunc ad litteram labor noster conuertendus.
B Eatus vir qui nō abijt i cōsilio iporū / & in via peccatorum non fletit.
B Eatus vir qui nō abijt in cōsilio iporū / & in via peccatorū non fletit.
 1 Sed in lege domini fuit voluntas eius: & in lege eius meditabitur die ac nocte.
 Sed in lege DOMINI voluntas eius: & in lege eius meditabitur die ac nocte.
 Tetragrā maton. 7777

▲ Tapura o te mau tiaraa i'oa o te Atua i roto i te buka Salamo no roto mai i te buka *Quincplex Psalterium* neneihia i 1513

Ua haapapu te omuaraa parau o te Evanelia i to Lefèvre hinaaro ia fana'o te taata atoa i te Bibilia na roto i to ratou iho reo ▶

© Bibliothèque nationale de France, Paris

Ma te ore e maere, ua tamata te feia maimi i te pae faaroo no te Sorbonne, te haapiiraa teitei no Paris, i te haamamû ia Lefèvre. I Atete 1523, ua patoi ratou i te mau huriraa e faataaraa o te Bibilia no te mea e “faaino te reira i te Ekalesia.” Ahani aita te arii no Farani o François I i faaô ia ’na, e haavahia ia Lefèvre ei taata orure hau.

UA FAAOTI TE TAATA HURI I TA ’NA OHIPA

Aita Lefèvre i hinaaro e vaiiho i te mau aimârôraa ia haafifi i ta ’na ohipa huriraa i te Bibilia. I 1524, i muri iho i te faaotiraa i ta ’na huriraa i te mau Papai Heleni (parau-atoa-hia te Faufaa Apî), ua pia o ’na i te huriraa reo Farani o te buka Salamo. E nehenehe ia te feia faaroo e pure “ma te paieti rahi a’e e te huru aau puai a’e.”

Oioi roa te feia maimi i te pae faaroo no te Sorbonne i te hi’opoa maite i ta Lefèvre ohipa. E aita i maoro, ua faaue ia tutuihia ta ’na huriraa o te mau Papai Heleni i mua i te taata. E ua faaite atoa ratou no nia i te tahi atu mau papai e “te turai ra te reira ia pee i te orureraa hau a Luther.” A parau ai ratou ia ’na ia haere ia ratou ra e faataa i to ’na mau mana’o, ua “mamû” noa Lefèvre e ua horo ê i Strasbourg. I reira o ’na i te tamauraa i te huri i te Bibilia ma te ore e faaiteite. Ua mana’o vetahi

e no to ’na taiâ o ’na i na reira ’i. No ’na râ, tera te ravea maitai a’e no te pahono i te feia o te ore e haafaufaa ra i te mau “poe” o te parau mau Bibilia.—Mataio 7:6.

Fatata hoê matahiti i muri iho, ua faatoroa te arii François I ia Lefèvre ei orometua no ta ’na tamaiti e maha matahiti o Charles. Ua fana’o ia o ’na i te taime rahi no te faaoti i ta ’na huriraa Bibilia. I 1530, ua neneihia ta ’na huriraa o te Bibilia taatoa i Anvers i Beletita ma te parau faatia a te emepera Charles V.*

TIATURIRAA RAHI

I to ’na oraraa taatoa, ua tiaturi Lefèvre e e faarue te ekalesia i te mau peu tumu a te taata no te rave mai i te ite viivii ore o te mau Papai. Ua papu ia ’na i te “tiaraa e te hopoia o te mau Kerisetiano atoa ia taio roa e ia haapii roa i te Bibilia.” No reira o ’na i ohipa ’i ma te itoito ia fana’o te taata atoa i te Bibilia. Noa ’tu aita o ’na i ite i te ekalesia ia tau, aita e nehenehe e huna i ta Lefèvre i rave. Ua tauturu o ’na i te taata riirii ia ite i te Parau a te Atua. ■

* I 1535, ua pia atoa te taata huri Farani o Olivétan i ta ’na huriraa o te Bibilia niuhia i nia i te mau reo tumu. Ua faaohipa maitai o ’na i ta Lefèvre ohipa a huri ai i te mau Papai Heleni.

Ua pee Martin Luther i te ohipa a Lefèvre

E monahi matau-ore-hia Martin Luther a hi’opoa maite ai oia i ta Lefèvre ohipa. Ua tapao Luther e ua faataa Lefèvre i te mau irava Bibilia ma te papu e te ohie ia taa. Ma te ore atoa e faahiti i te mau mana’o maere mai te tahi atu feia maimi i to ’na ra tau. Ua ohipa puai ta Lefèvre huru ohipa i nia ia

Luther, i nia i te tahi atu taata huri Bibilia o William Tyndale e i nia ia Jean Calvin. Noa ’tu e e Katolika noa Lefèvre e tae roa ’tu i to ’na poheraa, ua tau i ta ’na ohipa i te huriraa Bibilia e ua aratai i te tauiraa i te pae faaroo.

Fariiraa i te parau mau Bibilia noa 'tu aita to 'u na rima

FAATIARAA A BERNHARD MERTEN

Mea au na te taata e tapea i te tahi ohipa a haapeapea 'i. Aita râ ta 'u e nehenehe, aita hoi ta 'u e rima. E hitu matahiti to 'u i te tâpûraahia to 'u na rima ia ora mai au.

Ua fanauhia vau i 1960, 17 matahiti noa to to 'u mama. Ua faarue to 'u papa ia mâua hou to 'u faanauraa. I ora na mâua e to 'u na papa e mama ruau i Burg, te hoê oire iti i Heremani hitia o te râ. No te taata e rave rahi, aita e Atua e hoê â mana'o to to 'u utuafare.

Ua aupuru to 'u papa ruau ia 'u. Ua tia atoa ia 'u ia tauturu ia 'na i roto i te ohipa e rave rahi mai te haereraa i nia i te mau tumu raau no te tâpû i te mau raau. Ei tamarii, ua au mau vau i te reira. E oraraa oaoa to 'u e aita e haapeapearaa.

TE HOÊ ATI TEI TAUI I TO 'U ORARAA

E ohipa riarua mau tei tupu i te hituraa o to 'u matahiti. No haamata noa 'tura vau i te pitiraa o te matahiti haapiiraa. A ho'i ai i te fare, ua paiuma vau i nia i te hoê pou uira. Taeraa vau i te 8 metera, ua haruhia vau i te uira. I to 'u araraa mai i te fare ma'i, e au ra e aita ta 'u e rima faahou. Ua paa-paa e ua pêpê mau iho â to 'u na rima, mea riarua ia hi'o atu. I titauhia ia ia tâpû ia ore to 'u toto ia taero. Ua oti roa to 'u mama, papa ruau e mama

ruau. Ei tamarii râ, aita vau i taa maitai e e tau roa te reira i to 'u oraraa.

I to 'u matararaa mai i te fare ma'i, ua ho'i au i te fare haapiiraa. Ua faaooo noa mai te mau tamarii ia 'u, ua turai mai e ua taora mai i te tahi mau mea no te mea aita ta 'u e nehenehe e paruru ia 'u. Ua mauui roa vau i ta ratou mau parau faaino e faahaama. I muri iho, ua afaihia vau i te hoê fare haapiiraa taa ê i Birkenwerder no te mau tamarii huma. No te atea râ, aita to 'u utuafare i nehenehe e haere mai e hi'o ia 'u. E ite noa vau ia ratou i te taima faafaearaa haapiiraa. I na ahuru matahiti i muri iho, ua paari ia vau o vau ana'e.

UA PAARI MAI AITA E RIMA

Ua haapii au i te rave i te ohipa e rave rahi maoti to 'u avae. A feruri na mai te aha te huru ia tamaa e te hoê punu taipu ma te faaohipa i to avae! Ua tae ia 'u. Ua haapii atoa vau ia purumu i to 'u niho e ia pahere i to 'u rouru maoti to 'u avae. E ia faaohipa atoa i te avae a paraparau ai. Ua riro iho â to 'u avae ei rima no 'u.

Oaoa vau i te faaite i te parau apī maitai i te tahi atu

A taurearea 'i, mea au na 'u te mau buka no nia i te mau tao'a feruri-noa-hia. I te tahi taime, i feruri na vau e fana'o i te rima matini no te rave i te mau mea atoa. I te 14raa o to 'u matahiti, ua haamata vau i te puhipuhi i te avaava. No 'u, e horoa mai te reira i te tahi tiaturi ia 'u iho. E ere ia vau i te hoê taata taa ê i te tahi atu. Mai te huru ra e e parau vau: 'E tae atoa ia 'u ia na reira. E taata paari te feia puhipuhi avaava, e rima to ratou aore ra aita.'

Mea rahi te ohipa ta 'u i rave. Ua apiti au i te hoê taatiraa no te feia apī Heremani tiamâ tei turuhia e te faatereraa. O vau ia te papai parau, e tiaraa fana'o te reira i roto i te taatiraa. Ua apiti atoa vau i te hoê pūpū himene, te rururaa no te mau pehepehe e te mau ohipa tuaro no te mau huma. I muri iho i te haapiiraa i te hoê toroa, ua haamata vau i te ohipa i roto i to 'u oire. A paari mai ai, ua tuu pinepine a'e au i to 'u rima haavare no to 'u hinaaro e riro mai te tahi atu mau taata.

TE FARIIRAA I TE PARAU MAU

I te hoê mahana a tiai ai i te pereoo auahi no te haere i te ohipa, ua piri mai te hoê taata. Ua ani mai o 'na ia feruri e fana'o faahou i to 'u na rima maoti te Atua. Ua huru ê au. Ua hinaaro iho â vau i to 'u na rima, eita râ e haere, e moemoeâ noa tera! Ua papu hoi ia 'u e aita e Atua. Mai tera taime, ua ape au i tera taata.

Tau taime i muri iho, ua titau manihini mai te hoê hoa ohipa ia haere i roto i to 'na utuafare. A inu ai i te taofe, paraparau mai nei to 'na na metua

no nia i te Atua, Iehova. A tahi ra vau e faaroo ai e e i'oa to te Atua. (Salamo 83:18) Ua mana'o noa râ vau, 'Aita e Atua, noa 'tu o vai to 'na i'oa. E faaite au i tera mau taata e ua hape ratou.' Ua farii ia vau ia tauaparau no nia i te Bibilia. I to 'u maere rahi, aita ta 'u e nehenehe e haapapu e aita e Atua.

Ua tau i mārû noa râ to 'u mana'o no nia i te Atua a hi'opoa 'i matou i te mau parau tohu Bibilia. Mea rahi tei tupu noa 'tu ua papaihia te reira hau atu i te hanere aore ra tausani matahiti na mua 'e. I roto i te hoê tauaparauraa, ua faaau matou i te mau tupuraa itehia na te ao e te mau parau tohu i roto i te Mataio pene 24, Luka pene 21 e Timoteo 2 pene 3. Mai te anairaa o te mau tapao taa ê o te tauturu i te taote ia ite i te ma'i o te hoê taata, ua tauturu mai te anairaa o te mau tupuraa faahitihia i roto i teie mau parau tohu ia taa e te ora nei tatou i ta te Bibilia e parau ra te "anotau hopea."* Maere roa vau. Te tupu ra teie mau parau tohu i mua noa i to 'u mata.

Ua papu ia 'u e o te parau mau ta 'u e haapii ra. Ua haamata vau i te pure i te Atua ra o Iehova. Ua faaea vau i te avaava o ta 'u i puhipuhi rahi na a hau atu ahuru matahiti i te maoro. E ua tamau noa vau i te haapii i te Bibilia hoê matahiti. Ua bapetizohia vau i te 27 no Eperera 1986 i roto i te hoê vahī hopuraa pape taa ê. Ua na reirahia ma te

* No te ite atu â no nia i te tapao o te anotau hopea, a hi'o i te pene 9, "Te ora ra anei tatou i te 'anotau hopea'?" i roto i te buka *Eaha ta te Bibilia e haapii mau ra?* Ua piahia teie buka e te mau Ite no Iehova e te vai atoa ra i nia www.jw.org/ty.

huna, ua opanihia hoi te mau Ite no Iehova i tera tau i Heremani hitia o te râ.

TAUTURU IA VETAHI Ê

No te opaniraa, i putuputu na matou ei pūpū nainai i roto i te mau fare e o te tahi noa mau hoa haamori ta 'u i matau. Ma te maere, ua faatia te feia mana ia 'u ia haere i Heremani tooa o te râ. Aita te mau Ite i opanihia i ô. No te taime mata-mua, ua tia ia 'u ia apiti i te mau tairururaa Bibilia e ia ite e tausani o to 'u mau taeae e tuahine. Auê ia tupuraa taa ê mau!

I te toparaa te patu o Berlin, ua faatiahia te mau Ite no Iehova. E nehenehe ia matou e haamori ia Iehova ma te tiamâ. Ua hinaaro vau e poro atu â, ua mâtâ'u râ vau i te paraparau i te taata ta 'u i ore i matau. E mana'o haihai roa to 'u ia 'u iho no to 'u tupuraa e no te mea ua faaea vau i to 'u tamariiraa i roto i te hoê fare no te mau huma. I 1992 râ, i te hoê ava'e, ua tamata vau i te poro 60 hora. Ua tae ia 'u e ua oaoa mau vau. Ua faaoti ia vau e na reira i te mau ava'e atoa e ua tia ia 'u e toru matahiti.

Haamana'o noa vau i te mau parau i roto i te Bibilia: "O vai tei paruparu e aore au i paruparu?" (Korinetia 2, 11:29) Aita to 'u e rima faahou, te tere maitai ra râ to 'u feruriraa e e reo atoa hoi. E

E ta 'u vahine here o Elke

faaitoito ia vau i te tauturu ia vetahi ê noa 'tu to 'u fifi. E taa ohie ia 'u i te feia e taotiaraa to ratou. Ua ite au eaha te huru ia hinaaro oe e rave i te tahi ohipa aita râ e haere. E tutava ia vau i te faaitoito i te feia e ite ra i tera huru aau. Oaoa vau i te tauturu ia vetahi ê mai tera.

E TAUTURU MAI IEHOVA I TE MAU MAHANA ATOA

E taime iho â, e hepohepo vau. E hinaaro noa vau e riro mai te tahi atu. E nehenehe ta 'u e rave i ta 'u ohipa o te mau mahana atoa. Ia faaauhia râ i te tahi atu, e titauhia hau atu â taime, tutavaraa e itoito. Teie ta 'u e haamana'o i te mahana taitahi: "E tia ia 'u te mau mea **atoa** nei i . . . tei tauturu mai ia 'u ra." (Filipi 4:13) I te mau mahana atoa, e horoa mai Iehova i te puai ta 'u e hinaaro no te rave i te mau ohipa atoa. Aita Iehova i faaea noa 'e i te tauturu mai. Eita atoa ia vau e hinaaro e faaea i te tavini ia 'na.

Ua haamaitai mai Iehova, e utuafare to 'u. O ta 'u iho â i mihi noa i to 'u tamariiraa e a paari mai ai. Mea maitai roa ta 'u vahine o Elke, i i te here e te aumihia. Hau atu â, e mirioni Ite no Iehova tei riro mai ei taeae e tuahine, te hoê utuafare ia na te ao atoa nei.

Te tamahanahana atoa mai ra te parau fafau a te Atua no nia i te paradaiso i reira 'e faaapî ai o 'na i te mau mea atoa nei, oia atoa to 'u na rima. (Apo-kalupo 21:5) E taa maitai atu â ia 'u teie parau fafau a feruri maite ai i ta Iesu i rave i nia i te fenua. I reira noa, ua faaora o 'na i te taata hapepa e ua faaho'i atoa i te tari'a tâpûhia o te hoê taata i to 'na vairaa. (Mataio 12:13; Luka 22:50, 51) Ua haapapu mai te mau parau fafau a Iehova e te mau semeio a Iesu e fatata roa vau i te fana'o faahou i to 'u na rima.

Te haamaitairaa rahi a'e râ, o te iteraa ia o vai te Atua ra o Iehova. Ua riro mai o 'na ei metua no 'u, ei hoa, ei tamahanahana e ei puai. Hoê â mana'o to 'u i to te arii Davida o tei papai: "O Iehova tau puai . . . e ua turuhia mai au; i rahi ai te oaoa o to 'u nei aau." (Salamo 28:7) Hinaaro vau e tapea i tera parau mau faahiahia no te toea o to 'u oraraa. Ua farii au i te reira noa 'tu aita to 'u na rima. ■

E pahono anei te Atua i te mau pure atoa?

NO OE, E PAHONO O 'NA I TE PURE . . .

- A te taata atoa
- A te tahi mau taata
- Eita o 'na e pahono

TA TE BIBILIA E PARAU RA

“Te fatata maira lehova i te feia e . . . tiaoro atu ia 'na ma te haavare ore.”—Salamo 145:18.

EAHA 'TU Â TA TE BIBILIA E HAAPII MAI RA?

- Eita te Atua e tâu'a i te pure a te feia o te orure hau ia 'na. (Isaia 1:15) E nehenehe râ ratou e “faatiatia” aore ra e faaafaro i te reira ma te tau i to ratou haerea.—Isaia 1:18.
- E pahono noa te Atua i te pure o tei au i ta 'na mau titauraa itehia i roto i te Bibilia.—Ioane 1, 5:14.

E titauhia anei te tahi huru tiaraa taa ê a pure ai?

TE TIATURI RA VETAHI: E titauhia ia tuturi i raro, ia pi'o te upoo aore ra ia amui i na rima e piti. Eaha to oe mana'o?

EAHA TA TE BIBILIA E PARAU RA?

Ua farii te Atua i te pure a te feia tei “parahi,” tei “tia,” tei “taoto noa i raro” aore ra tei ‘tuu i te turi i raro.’ (Paraleipomeno 1, 17:16; Paraleipomeno 2, 30:27; Ezera 10:1; Ohipa 9:40) Aita o 'na e titau ra i te tahi huru tiaraa taa ê a pure ai.

EAHA 'TU Â TA TE BIBILIA E HAAPII MAI RA?

- E faaroo te Atua i te feia haehaa. —Salamo 138:6.
- E nehenehe oe e pure na roto i te mau reo atoa aore ra i roto noa i to aau.—Paraleipomeno 2, 6: 32, 33; Nehemia 2:1-6.

A haponi mai na hoê buka *Eaha ta te Bibilia e haapii mau ra?*

No te ite atu â, a hi'o i te pene 17 o teie buka piahia e te mau lte no lehova

Te vai atoa ra i nia www.jw.org/ty

REO _____

I'OA _____

VAHI NOHORAA _____

_____

_____

A hi'o i te api 2 no te papai mai

Mea tamoni ore ia rave mai i teie vea e tei matara ê na

Bibilia na roto hau atu 130 ore

A hi'o i nia www.jw.org/ty aore ra a faaohipa i teie hoho'a

wp.16.6-TH
160719